

Ștefan Borș: o epocă, un destin

Mădălina Ciocoiu

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea -
Muzeul de Istorie și Arheologie;
e-mail: madalina_pau@yahoo.fr

Ștefan Borș: an era, a destiny

Abstract

In this article we propose to pass in review a few important and interesting documents held by the Museum of History and Archaeology within Eco-Museum Research Institute of Tulcea in The Collection of Modern and Contemporary History. These documents belonged to Ștefan Borș and shaping a complex personality of him and more important, some aspects of the Tulcea city's past, at the end of the 19th century and early 20th century.

Ștefan Borș been established in Tulcea in 1884, in the context of the new economic and socio-cultural realities from the north region of Dobrudja, after the unification of this province with the Romania and successfully combined the entrepreneurial activity with the political and administrative career. Performance of public buildings, in the city, as Regiment of Cavalry Barracks, County Custody or State Fisheries Administration can prove his entrepreneurial abilities. In these 43 years in which he leaved in Tulcea, Borș occupied several dignities: was major of Tulcea, member and president of the Chamber of Commerce, member in the Committee of the National Bank of Romania Discount. In political life he has been elected three times in the Romanian Parliament as Deputy and Senator and defended interests of the citizens.

Rezumat

Comunicarea își propune o trecere în revistă a celor mai importante și interesante documente deținute de Muzeul de Istorie și Arheologie din cadrul Institutului de Cercetări Eco-Muzeale (ICEM) Tulcea, aflate în Colecția de istorie modernă și contemporană, care au aparținut lui Ștefan Borș, ce conturează personalitatea complexă a acestuia, cât și unele aspecte privind trecutul orașului Tulcea la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea.

Stabilindu-se la Tulcea în anul 1884, în contextul noilor realități economice și social-culturale ale ținutului nord-dobrogean după unirea Dobrogei la statul român, Ștefan Borș a îmbinat activitatea antreprenorială cu cea administrativă și politică. Executarea unor edificii publice în oraș, precum Cazarma Regimentului de Călărași, Arestul Preventiv Județean sau clădirea Administrației Pescăriilor Statului scot în evidență calitățile sale de antreprenor. De asemenea, în cei 43 de ani petrecuți în oraș, a ocupat diverse demnități în care a dat dovadă de pricepere și discernământ: a fost primar al Comunei urbane Tulcea, membru și președinte al Consiliului General Județean, membru și președinte al Camerei de Comerț, membru în Comitetul de Scont al Băncii Naționale a României etc. În plan politic, s-a înscris în Partidul Conservator, devenind pentru o scurtă perioadă șeful organizației locale. Ales de trei ori în parlamentul țării ca senator și deputat, a apărat cu demnitate interesele tulcenilor, bucurându-se de respectul și aprecierea acestora.

Key words: Ștefan Borș, contractor, major, technical service, deputy, senator

Cuvinte cheie: Ștefan Borș, antreprenor, primar, serviciu tehnic, deputat, senator

În anul 1981, Muzeul de Istorie și Arheologie din cadrul Institutului de Cercetări Eco-Muzeale (ICEM) Tulcea a achiziționat o însemnată colecție de documente care au aparținut lui Ștefan Borș, importantă personalitate nord-dobrogeană de la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea, care a ocupat diverse demnități, îmbinând activitatea antreprenorială cu cea administrativă și politică. Colecția cuprinde documente manuscrise, documente dactilografiate și imprimare sub formă de acte de stare civilă, acte private și publice, originale sau copii de epocă și oferă informații despre viața privată și profesională a lui Ștefan Borș din perioada 1884-1928.

Ștefan Borș s-a născut pe meleagurile moldovenești. Propria familie și-a întemeiat-o însă la Tulcea, unde s-a stabilit în anul 1884, în contextul noilor realități economice și social-culturale ale ținutului nord dobrogean după unirea Dobrogei cu România. Prima sa soție, Maria Bistrițeanu, născută în 1871 în București, absolventă a Institutului Pedagogic de fete din capitală, a venit la Tulcea dedicându-se activității didactice ca institutoare și director al Școlii primare nr. 2 de fete¹. După moartea primei soții, în anul 1907, Ștefan Borș se recăsătorește cu fosta doamnă Eliza Alexandrescu²,

¹ ICEM Tulcea, Colecția de istorie modernă și contemporană, doc. C 3761, C3763, C3764.

² Idem, doc. C 3842.

care a îmbrățișat tot activitatea didactică³ și care-i va fi alături până la sfârșitul vieții.

Fig. 1. a - Ștefan Borș tânăr;

b - Eliza Borș

Activitatea profesională și-a început-o în Moldova. În perioada 15 august 1875 - 14 noiembrie 1879 a ocupat postul de copist în biroul circumscripției IX de lucrări publice din Piatra Neamț, județul Suceava⁴, apoi pe cel de impiegat de cancelarie în Serviciul Exterior al Vămirilor la vama Ițcani și ulterior la vama Galați⁵, iar în 1883, în calitate de antreprenor, realiza lucrările de reparații și reconstrucții de poduri în județul Iași⁶.

Fig. 2. Sediul Serviciului Tehnic

La Tulcea, Ștefan Borș a ocupat postul de „conducător” în Serviciul Tehnic al Județului, fiind numit mai întâi provizoriu prin Ordinul Prefectului nr. 366 din 17 ianuarie 1884, după care Consiliul General al Județului, în ședința din 17 noiembrie a aceluiași an, a aprobat definitiv numirea sa⁷.

³ Idem, doc. C 3753, doc. C 3757.

⁴ Idem, doc. C 3792.

⁵ Idem, doc. C 3791.

⁶ Idem, doc. C 3811.

⁷ Idem, doc C 3776.

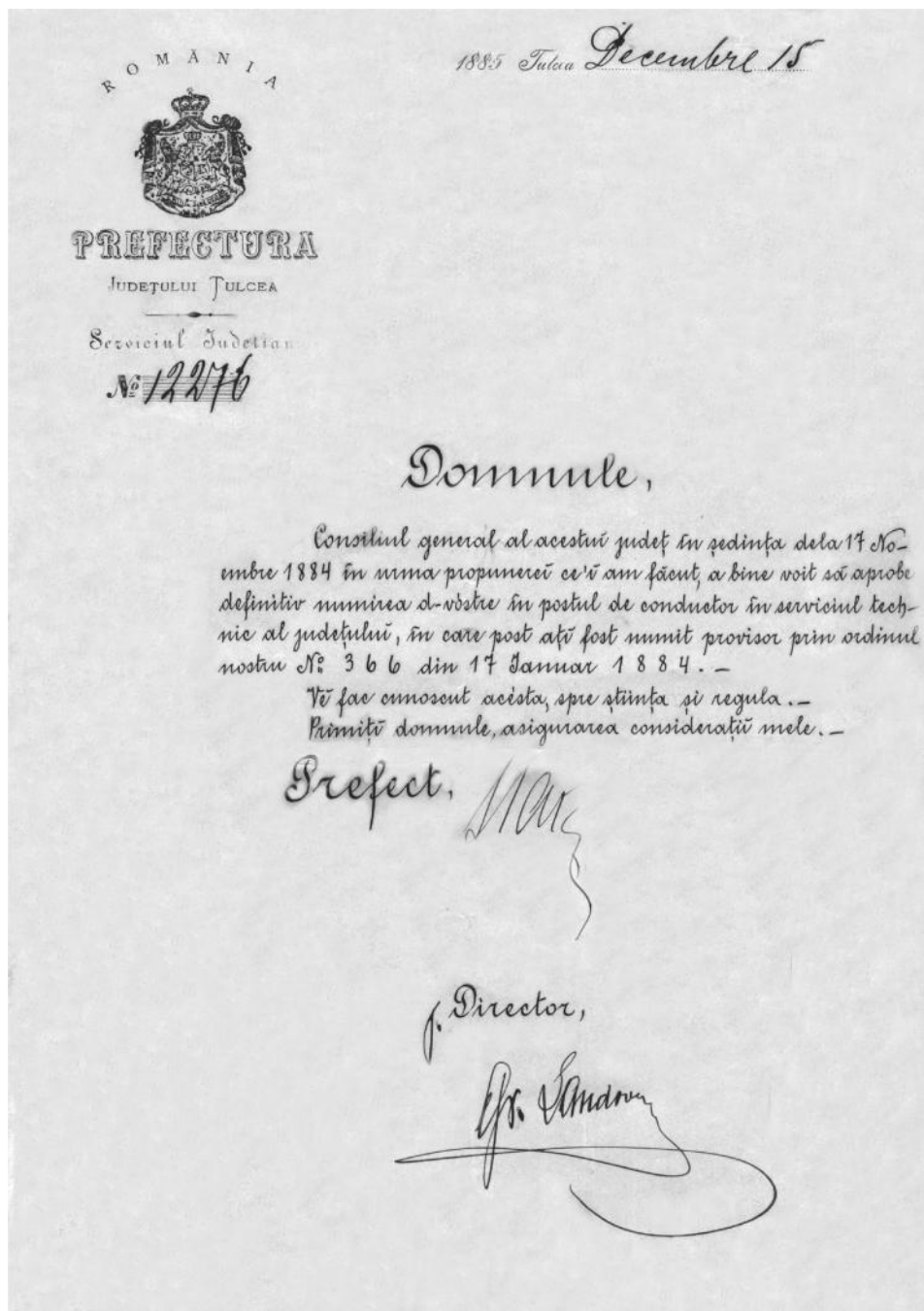

Fig. 3. Numirea în postul de „conductor” în Serviciul Tehnic al Județului (1884)

În această calitate, ocupată până în anul 1888, a dat dovadă „de cunoașterea postului, (...) atât la proiecțiuni cât și la conducerea lucrărilor, apoi a demonstrat o activitate exemplară cu care a contribuit (...) la înzestrarea județului cu șosele și lucrările de artă ce există astăzi (...) și a arătat o onestitate și o conduită ireproșabilă”⁸, astfel încât „Consiliul Județean, n-a avut și n-are de cât a se mulțumi de achizițiunea făcută”⁹.

Executarea unor edificii publice în oraș și în județ scot în evidență calitățile sale de antreprenor.

La 17 septembrie 1891 Ștefan Borș încheia cu Prefectura Județului Tulcea contractul privind construcția cazarmii pentru Escadronul de călărași (Fig. 23a-b) „pe locul cedat de Ministerul de Resbel, compusă din patru corpuri de clădire: pavilionul pentru trupă și administrațiune, bucătăria și sala de mâncare, latrina și grajd pentru o sută de cai”. Potrivit documentului, antreprenorul, cu domiciliul în Tulcea, str. Renașterei, Nr. 2, avea ca termen de finisare și predare a lucrărilor anul 1892. Pentru aceasta primea suma rezultată la licitație de 92.373 lei și 75 bani, după aplicarea deducerii de 10,75% din suma totală a devizelor de 103.500 lei, în care intră și lucrările neprevăzute pentru suma de 5.819 lei¹⁰.

O zi mai târziu, la 18 septembrie, Ștefan Borș semna, cu aceeași instituție, contractul privind construcția arestului preventiv județean din Tulcea, ce trebuia finalizată până la 1 octombrie 1892, și pentru care trebuia să fie plătit cu suma stabilită la licitație de 113.869 lei și 40 bani, rezultată prin deducerea de 10% din suma totală a devizului de 115.019 lei și 59 bani, în care intrau și lucrările neprevăzute pentru suma de 959 lei și 51 bani¹¹.

La 7 iunie 1894 Serviciul Tehnic al județului Tulcea certifica că Ștefan Borș a executat prin antrepriză în anii 1892 și 1893 mai multe lucrări în județul Tulcea: arestul preventiv local, în valoare de peste 142.000 lei, cazarma de călărași pentru 95.000 lei, mai multe poduri și podețe pe „șosele vicino-comunale” pentru suma de peste 35.000 lei. „În executarea lucrărilor antreprenorul a respectat foarte conștiincios condițiile prescrise și a dovedit pricepere și bună voință, rămânând noi pe deplin mulțumiți de activitatea și zelul ce desfășura la îndeplinirea angajamentelor luate, purtându-se în același timp cu onestitate exemplară în achitarea plăților lucrătorilor și furnisoriilor sei”¹².

⁸ Idem, doc. C 3777.

⁹ Idem, doc. C 3775.

¹⁰ Idem, doc. C 3821.

¹¹ Idem, doc. C 3816.

¹² Idem, doc. C 3820.

Între anii 1893-1895 realizează lucrări de reconstrucție la Palatul Administrativ din Tulcea¹³.

Fig. 4. Palatul Administrativ (fost conac al pașei) și Piața „Mircea”

Contractul (Fig. 24) „pentru facerea reparațiunii radicale și transformarea ce este a se executa la palatul administrativ din Tulcea” era semnat la 29 mai 1893 de Ștefan Borș, antreprenor, domiciliat în Tulcea, strada Elisabeta Doamna, cu Prefectura Județului Tulcea, conform autorizației dată de către Ministrul de Interne prin Ordinul nr. 18145 din 8 mai 1893, prețul devizului fiind de 92.000 lei cu un scăzământ de 8 lei și 50 bani. Lucrarea urma să înceapă din vara anului 1893 și „a o da gata la termenul fixat prin caetul de sarcine (...) la întâiu iunie 1894. (...) Pentru asigurarea angajamentului luat prin contract, antreprenorul a depus o garanție de șase la sută, adică 5.552 lei din valoarea devizului (...). Plățile se vor face treptat cu înaintarea lucrărilor și pe atât cât se va constata că s-a lucrat în urma fiecărui avis dat (...) de către arhitectul diriginte al lucrărilor.” Antreprenorul „se obligă a executa lucrările conformându-se atât proiectului

¹³ Clădirea a fost ridicată între anii 1863-1865 ca Palat Administrativ al sangeacului Tulcea, fiind numită și „conacul pașei”. A funcționat ca Palat Administrativ al sangeacului Tulcea, iar după unirea Dobrogei cu România la etajul construcției funcționa Prefectura, iar la parter Tribunalul Județului, Parchetul, Corpul Portăreilor și Curtea cu Jurați (Valentina Postelnicu, *Tulcea în documente de arhivă*, Edit. Ex Ponto, Constanța, 2006, p. 28).

relativ întocmit de către arhitectul Ministerului de Interne (...) cât și caetului de însărcinări și devisului. (...) În cazul când antreprenorul nu s-ar supune acestor condițiuni, când n-ar lucra bine, sau ar merge încet cu lucrul, astfel că nu s-ar putea fini lucrarea la epoca stipulată (...), sau ar întrebuița materiale de proastă calitate, atunci, în urma avisului dat de către arhitectul diriginte se va stabili vegia pe comptul garanției Dlui antreprenor, fără ca aceasta să constituie antreprenorului vrun drept de reclamațiune”¹⁴.

Serviciul Tehnic certifica la 16 martie 1895 că Ștefan Borș „a executat lucrările de reconstruirea palatului administrativ din Tulcea în mod satisfăcător, lucrări care se urcă la suma de 120.000 lei”¹⁵.

La începutul sec. al XX-lea Ștefan Borș construiește Școala de băieți de pe Str. Sfinții Împărați din Tulcea.

Fig. 5. Școala de băieți nr. 4, Tulcea

Contractul încheiat la 10 decembrie 1903 între Primarul Comunei Tulcea (în baza procesului verbal de licitație, încheiat la 7 octombrie 1903, a votului Consiliului Comunal din ședința de la 13 octombrie 1903 și a Ordinului Ministerului de Interne nr. 17988/1903) și Ștefan Borș antreprenor, domiciliat în Tulcea, str. Babadag, prevedea „executarea unui local de școală primară urbană cu 4 clase, locuința directorului și privată, trei corpuri independente, pe locul primăriei urbane Tulcea, din Str. Sf. Împărați, colț cu str. Fariseului (...). Lucrarea se va executa conform

¹⁴ ICEM Tulcea... doc. C 3824.

¹⁵ Idem, doc. C 3819.

proiectului tip al Administrației Casei Școalelor de pe lângă Ministerul Instrucțiunii Publice și a devizelor întocmite de Serviciul tehnic comunal, în valoare de 57.337 lei și 63 bani, cu un scăzământ de 15,60%, rămânând valoarea de 48.392 lei și 97 bani (...). Termenul pentru completa terminare a lucrării se fixează de la data semnării contractului până la 1 septembrie 1904 astfel: până la 1 martie 1904 timpul se va întrebuința pentru stingerea varului, aprovizionarea materialului pietros și cărămida, pregătirea completă a lemnăriei, fasonată sau nu, și tâmplăria în întregime; la 1 noiembrie se vor începe terasamentele fundației; la 15 martie fundația și în general zidăria; la 1 mai construcțiile să fie acoperite; până la 1 iunie construcția se va lăsa netencuită pentru uscare, în care interval se va plasa tâmplăria și efectua alte lucrări, ca șipci, stuf, căptușala podului etc.; la 1 iulie se vor începe vâpselile și micile accesorii; iar la 1 septembrie lucrarea să fie completă... Se vor începe școala și locuința direcției odată, privata va putea începe cu o lună mai târziu. În tot timpul prescris prin prezentul contract se vor face antreprenorului 6 situațiuni provisorii, în care se vor trece lucrările efectuate complet până în acel moment. La terminarea lucrării se va întocmi de serviciul tehnic situația definitivă, cuprinzând totul și așa cum s-a executat în natură”¹⁶.

Fig. 6. Palatul Pescărilor Statului

Împreună cu antreprenorul Robert Flamm, Ștefan Borș a ridicat între anii 1910-1914 clădirea Administrației Pescărilor Statului, unul dintre cele mai importante edificii ale orașului Tulcea la începutul sec. al XX-lea. Clădirea a fost amplasată în Piața Mircea cel Bătrân, pe un teren aflat în proprietatea primăriei care, în schimbul Lacului Ciuperca, l-a cedat

¹⁶ Idem, doc. C 3813.

Ministerului Agriculturii și Domeniilor, îmbogățind cadrul arhitectural al vechiului centru cultural-administrativ¹⁷. Contractul (Fig. 25a-c) pentru construcția clădirii s-a semnat între Ministerul Agriculturii și Domeniilor autorizat de Consiliul de Miniștrii prin Jurnalul nr. 372 din 10 martie 1910 și Ștefan Borș și Robert Flamm antreprenori, domiciliați în Tulcea, primul în Str. Sf. Nicolae, secundul în Str. Principele Ferdinand, Nr. 59, la data de 24 martie 1910. Valoarea lucrării, după deviz, era de 138.866,50 lei la care se aplică scăzământul de 20,20 % făcut în oferta celor doi la licitația din 22 martie 1910, valoarea lucrării devenind 110.815,50 lei. Potrivit documentului, „d-nii antreprenori se obligă a începe lucrările imediat și a le termina în mod complet cel mai târziu până la 1 octombrie anul 1910 (...) iar pentru garantarea îndeplinirii întocmai din acest contract (...) au depus o garanție de 8.300 lei (...). În cazul când întreprinderea nu se va termina până la 1 octombrie 1910, se vor plăti ministerului daune de 50 lei pentru fiecare zi de întârziere. Se exceptează cazurile de forță majoră în care se cuprinde și inundațiile peste măsură care ar împiedeca transportul materialelor, precum și cazul de boală de vite în localitate”¹⁸.

Fig. 7. Casa Borș
- de pe str. Sf.
Nicolae
(azi, sediul
Cercului Militar
Tulcea)

Ministerul Agriculturii și Domeniilor certifica la 18 iulie 1914 că Ștefan Borș, în asociație cu Robert Flamm, „a luat în întreprindere și a executat în bune condițiuni, conform contractului ..., construcțiunea localului Ad-ții Pescărilor Statului din orașul Tulcea”. Suma plătită de Minister pentru lucrare a fost de 173.502 lei și 05 bani¹⁹.

¹⁷ Valentina Postelnicu, *op. cit.*, p. 30.

¹⁸ ICEM Tulcea ... doc. C 3831.

¹⁹ Idem, doc. C 3832.

În județ, Ștefan Borș a construit, printre altele, Cazarma batalionului de infanterie²⁰ și Spitalul rural din Babadag²¹, Spitalul „Regele Carol” din comuna Ortachioi²² (azi comuna Horia), bisericile din Satu Nou²³ și Traian²⁴.

De numele lui Ștefan Borș în teritoriul nord-dobrogean se leagă nu doar activitatea antreprenorială; acesta s-a remarcat și prin munca desfășurată în plan administrativ și politic.

Numit de trei ori primar al Tulcei²⁵ (în anii 1894²⁶, 1906²⁷, 1911²⁸) și membru în Consiliul comunei urbane Tulcea (în anii 1894²⁹, 1911³⁰) Ștefan Borș a luat măsuri menite a schimba aspectul orașului.

În anul 1912 reporterul ziarului „Critica” remarca: „Dl Ștefan Borș este o personalitate de marcă, la prima vedere te face să-l simpatizezi și, om muncitor, nu cruță nici osteneală zi și noapte pentru progresele comunei. În această direcțiune a făcut multe însemnate îmbunătățiri și orașenii nu au destule cuvinte de laudă la adresa acestui vrednic fiu al Tulcei ... Am putut admira excelenta stare a străzilor, aliniate și bine întreținute, diferite clădiri bine zidite și aliniate (ale căror planuri sunt executate de d-sa) precum: școli, marele teatru și sala de conferințe, etc. Mi-a atras atențiunea mai ales clădirea școlii no. 4, halele de carne și pește și monumentul bine întreținut. Am vizitat cariera de piatră, proprietatea comunei, în valoare de peste 10 milioane, de unde se extrage piatra și pietrișul necesare orașului, lucrarea pavării străzii Mahmudia, care înaintează cu mare activitate, serviciile de salubritate, iluminatul, pompierii, alimentarea orașului cu apă.” La realizarea tuturor acestor lucrări, potrivit jurnalistului, o contribuție deosebită a avut și inginerul șef al Serviciului tehnic, Vasile Theodorescu, cel care în 1909 a realizat planul orașului „un cap de operă”, împreună depunând o muncă uriașă ca orașul să capete o înfățișare modernă și să fie la înălțimea celorlalte orașe din țară³¹.

²⁰ Idem, doc. C 3929, C 3830.

²¹ Idem, doc. C 3810.

²² Idem, doc. C 3828, C 3833.

²³ Idem, doc. C 3815.

²⁴ Idem, doc. C 3809.

²⁵ Primarul comunelor urbane, potrivit art. 47 din Legea pentru organizarea Dobrogei, din 9 martie 1880, cu modificările din 30 martie 1886, era numit revocabil dintre membrii consiliului comunal, de către ministrul de interne (C Hamangiu, *Codul General al României*, vol. II - Legei Uzuale (1856-1900), Edit. Librăriei „Leon Alcalay”, București, 1900, p. 462).

²⁶ ICEM Tulcea... doc. C 3794.

²⁷ Idem, doc. C 3795.

²⁸ Idem, doc. C 3797.

²⁹ Idem, doc. C 3793.

³⁰ Idem, doc. C 3798.

³¹ „Critica”, VII, nr. 21, 27 mai 1912, p. 2.

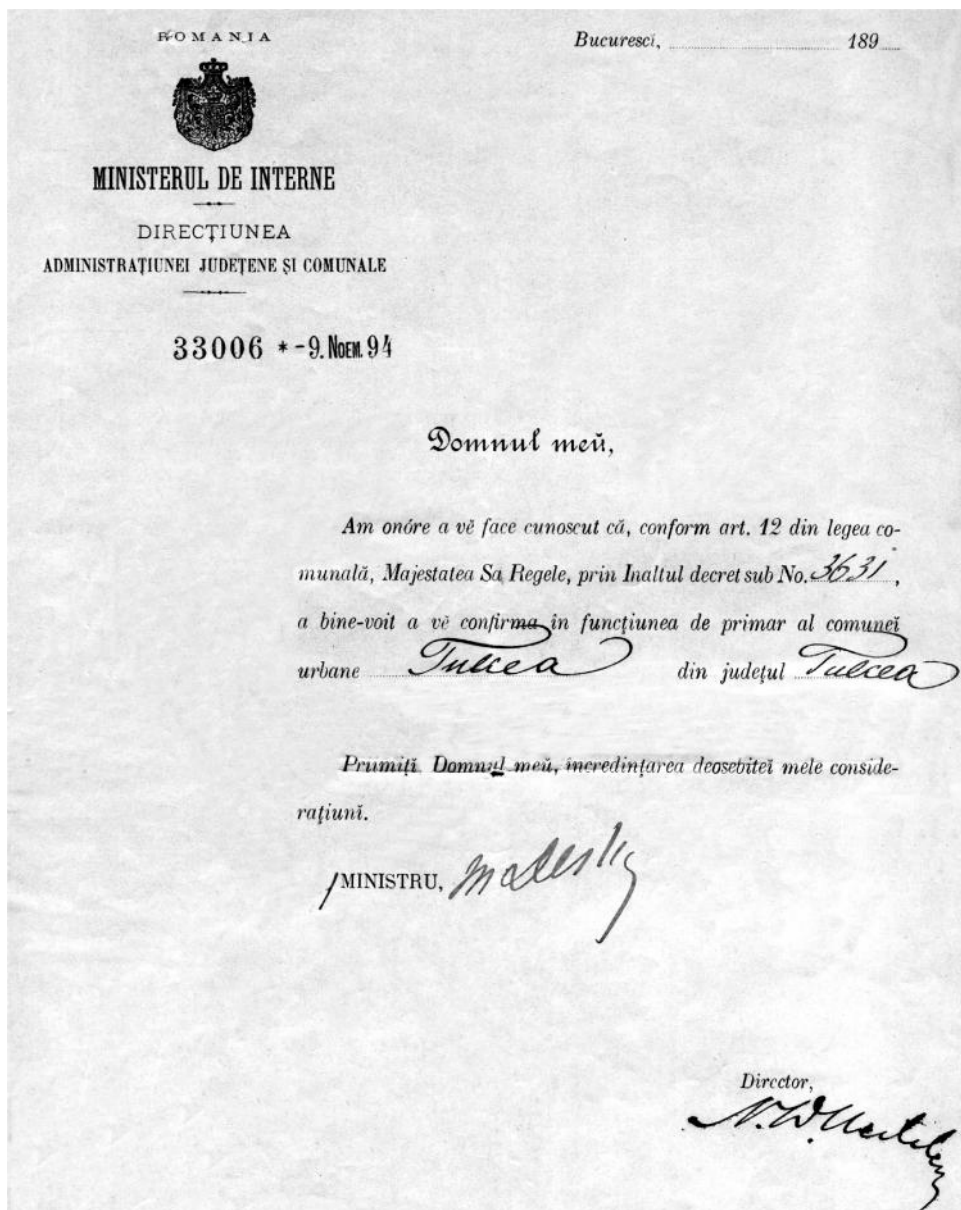

Fig. 8. Numirea ca primar în 1894

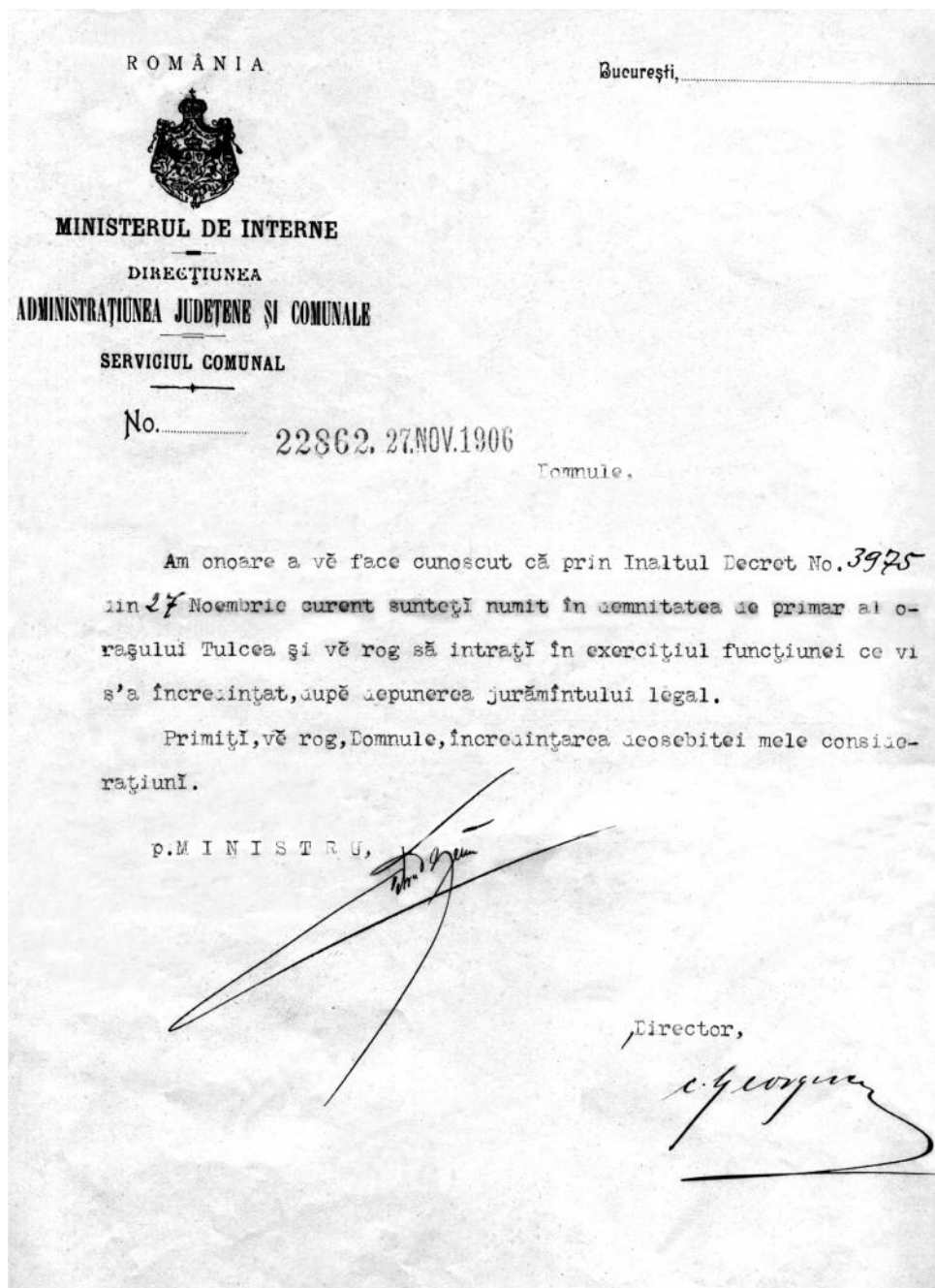

Fig. 9. Numirea ca primar în 1906

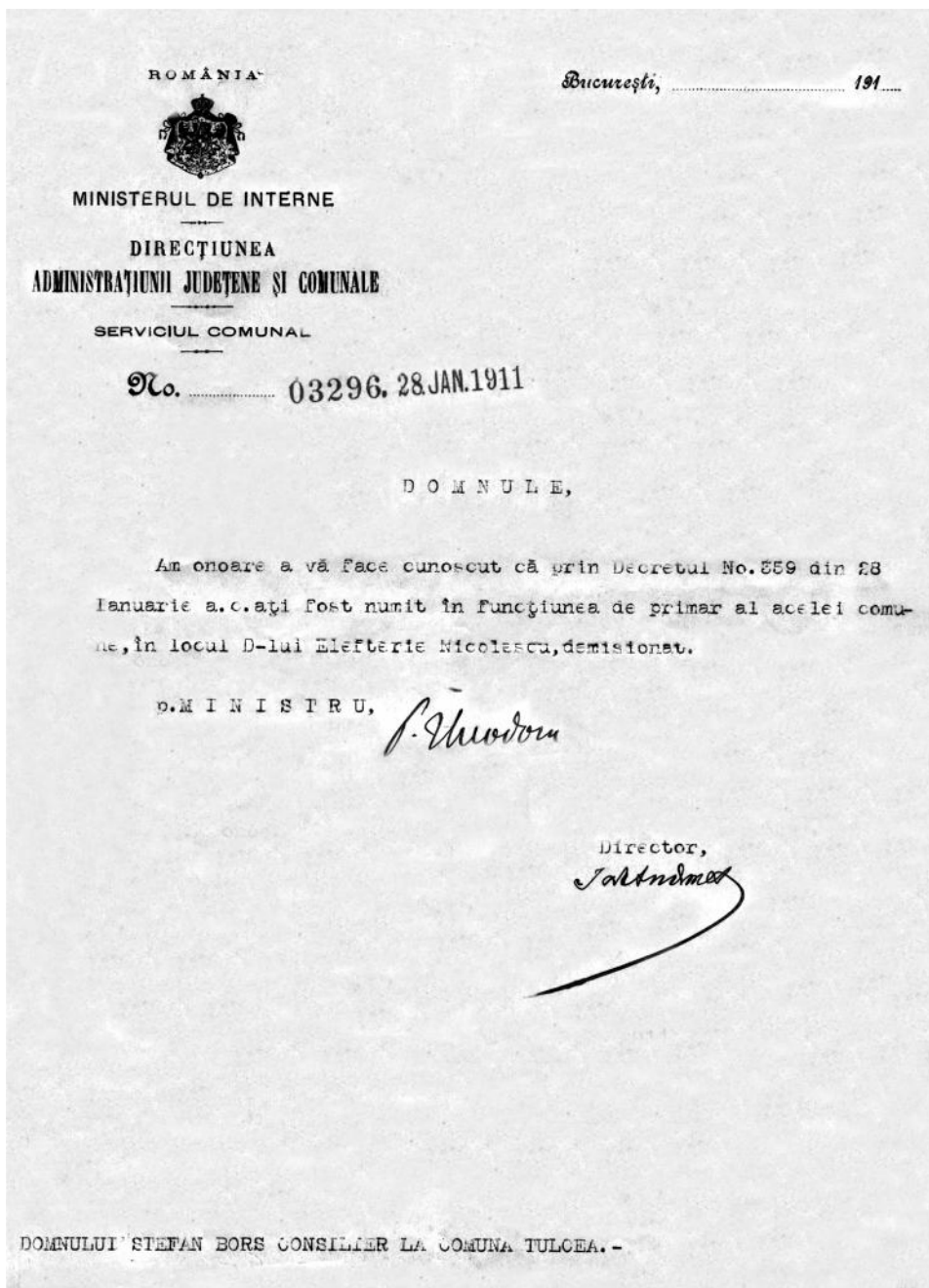

Fig. 10. Numirea ca primar în 1911

Ștefan Borș a făcut parte și din comitetul ce luase inițiativa de a immortaliza în bronz figura fostului prefect de Tulcea, Ioan Nenițescu, căruia i-a fost un colaborator apropiat. La început, comitetul constituit pentru strângerea de fonduri necesare scopului menționat, l-a avut în frunte pe colonelul I. Petrovici³², comandantul Regimentului 33 Infanterie, președinte de onoare fiind academicianul V. A. Urechia, apoi pe prefectul județului, Hagi Anton, care a și avut inițiativa de a-l reconstitui³³.

La propunerea lui Ștefan Borș, consiliul local a aprobat ca bustul să fie așezat în parcul municipal din fața Palatului Administrativ³⁴. La ceremonia de dezvelire a bustului marelui patriot, din 30 octombrie 1911, acesta sublinia: „Primesc cu cea mai mare mulțumire și recunoștință această podoabă întrupată în persoana lui Ioan Nenițescu și ridicată prin binevoitorul concurs al tulcenilor, al locuitorilor din județul Tulcea și al multor binevoitori. (...) Poet din fire, cu o cultură vastă; naționalist înfocat, care nu dorea decât unirea românilor de pretutindenea; viteaz ostaș, care nu s'a dat în lături de a-și vărsa sângele pe câmpul de luptă pentru țara lui și și-a sacrificat viața prin încordarea la muncă și desfășurarea de forțe supra-omenești, luptând pentru binele țării și prosperitatea acestui oraș și județ pe cale culturală a naționalismului și administrativă. Ion Nenițescu a realizat marea concepție a M.S. Regelui Carol I, (...) ridicând pe Colnicul Hora mărețul monument al reanexării Dobrogei, legând istoria neamului din trecut cu prezentul; tot prin el și prin acelaș scop s'a ridicat și statuia lui Mircea-cel Bătrân, podoabe cari prin stăruința și contribuția lui materială le avem azi.

Fig. 11. Ioan Nenițescu

³² ICEM Tulcea... doc. C 3751.

³³ Idem, doc. C 3750.

³⁴ Idem, doc. C 3749.

act de recunoștință ce dovedește virtutea unui popor (...).”³⁵

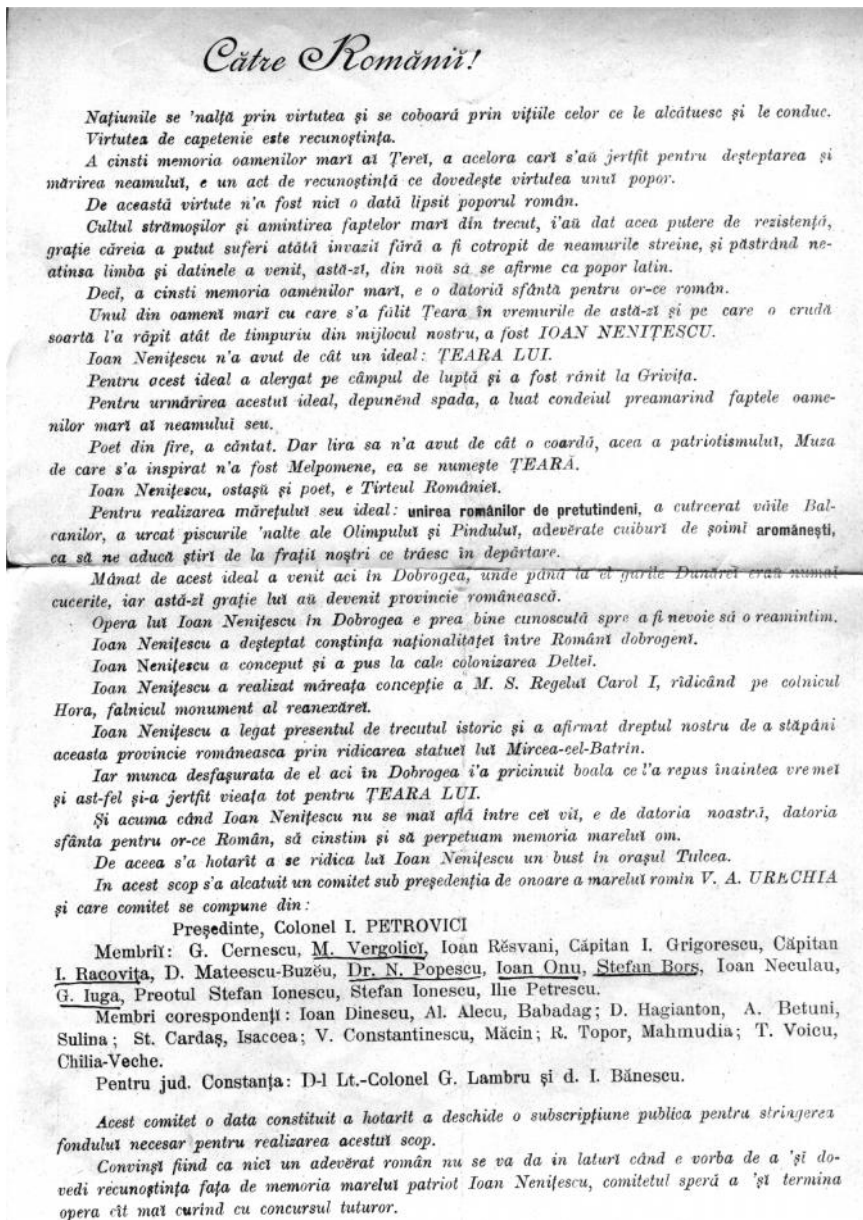

Fig. 12. Apel către români

³⁵ „Conservatorul Tulcei”, II, nr. 24, 6 noiembrie 1911, *apud* Stoica Lascu, *Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei*, vol. I (1878-1916), Muzeul de Istorie și Arheologie Constanța, 1999, p. 531-532.

Ștefan Borș a fost printre primii stăruitori ai înființării Camerei de Comerț și Industrie în Tulcea³⁶, care a fost rezultatul „progresului însemnat pe care l-au făcut comerțul și industria în acest oraș și grație stăruințelor pe care le-au depus comercianții din localitate în acest scop”³⁷.

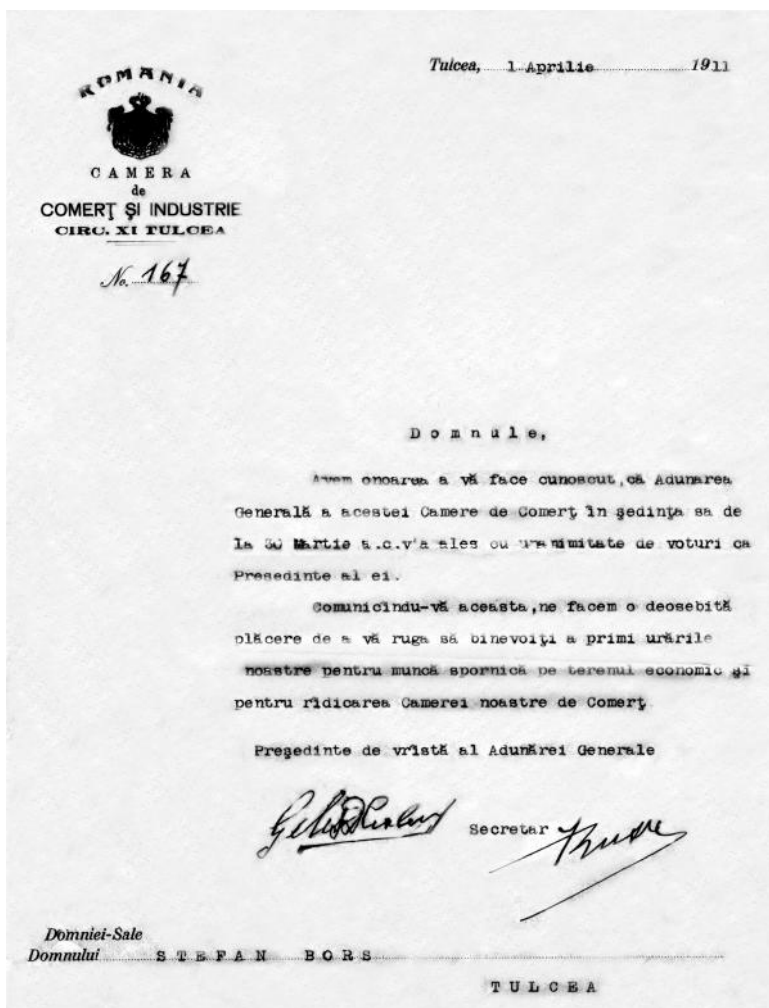

Fig. 13. Numirea în funcția de președinte al Camerei de Comerț

³⁶ Înființarea Camerei de Comerț a Tulcei, ca secție independentă, fără a mai depinde de Constanța, s-a produs în aprilie 1909, conducerea fiind formată din 16 membri, un președinte și un vicepreședinte. De acest eveniment se lega speranța de dezvoltare comercială și industrială a județului și realizarea căii ferate care să lege Tulcea de restul țării (Stoica Lascu, *op. cit.*, p. 437).

³⁷ „Critica”, *loc. cit.*

După ce la 18 martie 1911 a fost confirmat, prin decizie ministerială, membru al acestei instituții³⁸, la 30 martie același an Adunarea Generală a Camerei de Comerț l-a ales cu unanimitate de voturi ca președinte al său, fiind a doua persoană care ocupa această importantă funcție după I. Nicolau³⁹. În această calitate, prin stăruințele sale, s-au înființat șapte oboare, firul telefonic Galați-Tulcea, un serviciu telegrafic permanent și un club comercial⁴⁰.

Fig. 14. Camera de Comerț
(str. „Principele Ferdinand”; azi, Victoriei)

A ocupat și alte demnități în care a dat dovadă de pricepere și discernământ. A fost membru (în anii 1899⁴¹, 1901⁴²) și președinte al Consiliului General Județean⁴³ (în anii 1899⁴⁴, 1905⁴⁵, 1906⁴⁶), președinte al

³⁸ ICEM Tulcea... doc. C 3789.

³⁹ Idem, doc. C 3788.

⁴⁰ „Critica”, *loc. cit.*

⁴¹ ICEM Tulcea ...doc. C 3799.

⁴² Idem, doc. C 3802.

⁴³ Potrivit art. 37 din Legea pentru organizarea Dobrogei, din 9 martie 1880, cu modificările din 30 martie 1886, președintele Consiliului General Județean era numit de guvern dintre cei 12 membri ai consiliului pentru fiecare sesiune anuală (C. Hamangiu, *op. cit.*, p. 461).

⁴⁴ ICEM Tulcea... doc. C 3800.

⁴⁵ Idem, doc. C 3804, C 3806.

Consiliului de administrație al Societății Meseriașilor din orașul Tulcea (în anul 1898⁴⁷), membru în Comitetul de Scont al Băncii Naționale a României (1905⁴⁸), membru în Comisia de pensii a Consiliului General Județean (1905⁴⁹), membru în Consiliul de igienă și salubritate publică a județului (1900⁵⁰).

Fig. 15. Clădirea Băncii Naționale (str. Regina Elisabeta)

Împreună cu prefectul județului, președintele Tribunalului Tulcea și comandantul Regimentului 2 artilerie, activează în cadrul comisiei de anchetare a abuzurilor săvârșite de inamic în anii 1916-1918, comisie ce fusese constituită în baza Decretului-Lege 368/26 ianuarie 1919.

⁴⁶ Idem, doc. C 3807.

⁴⁷ Idem, doc. C 3784.

⁴⁸ Idem, doc. C 3781.

⁴⁹ Idem, doc. C 3805.

⁵⁰ Idem, doc. C 3801.

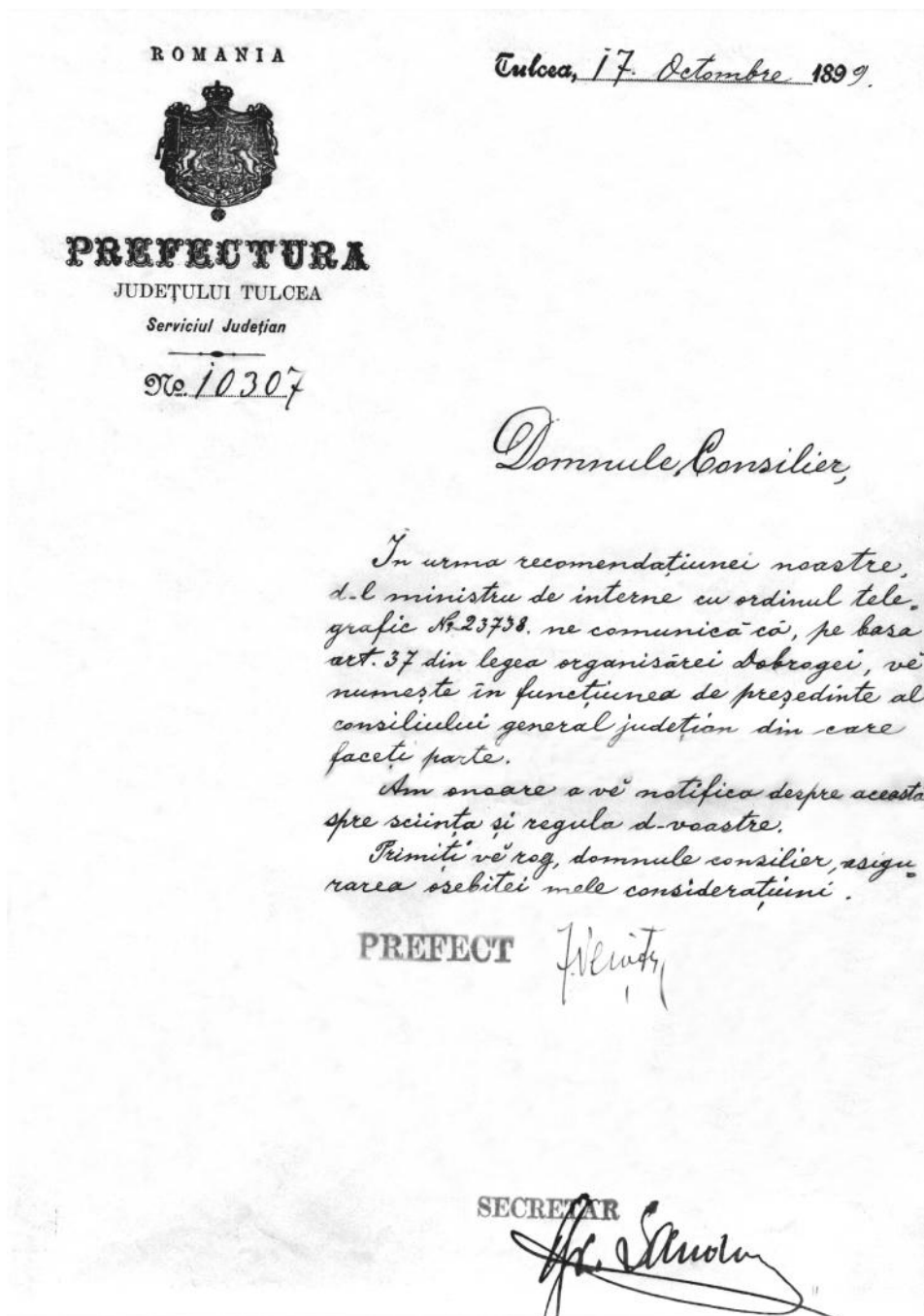

Fig. 16. Numirea în funcția de președinte al Consiliului General Județean în 1899

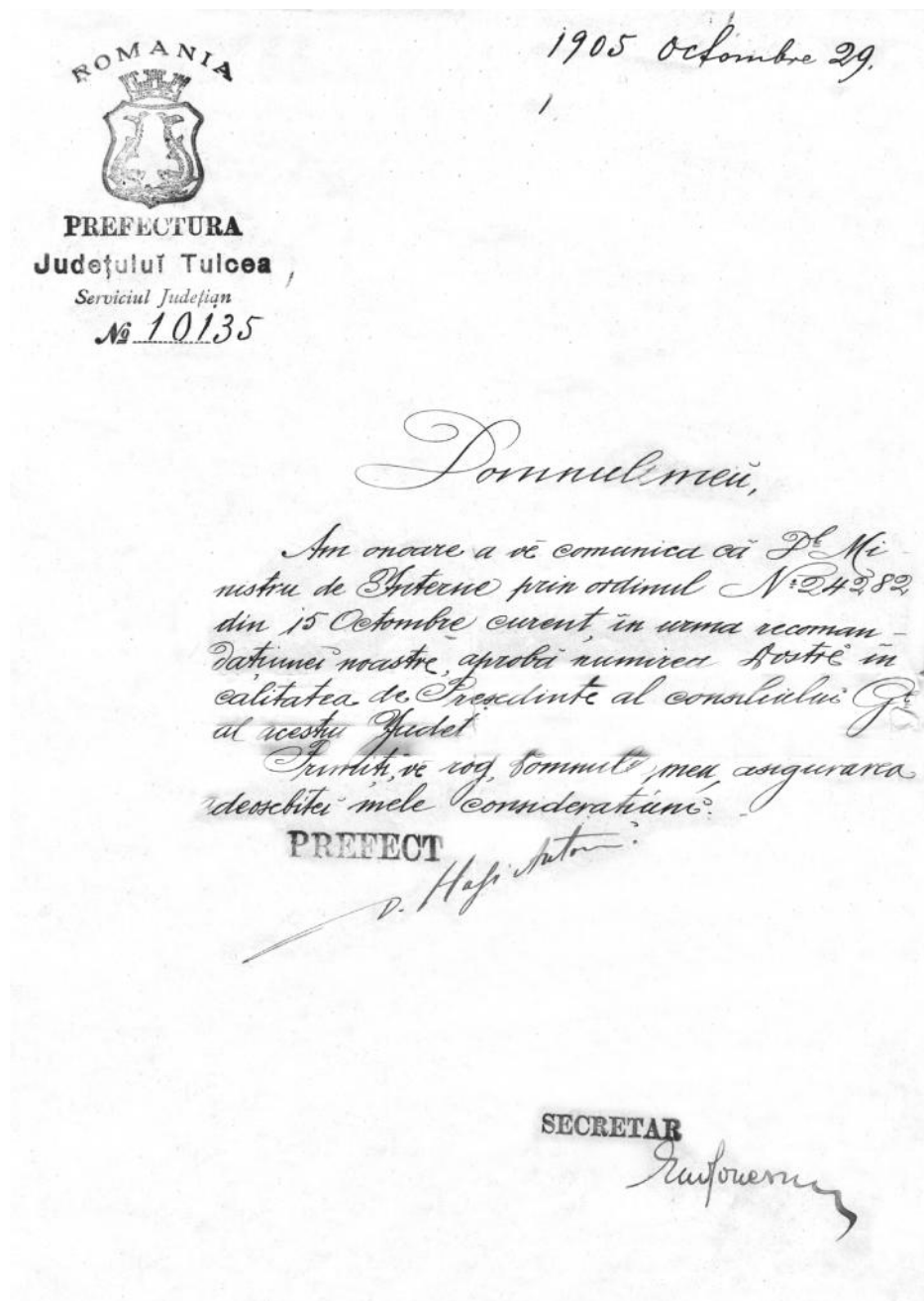

Fig. 17. Numirea în funcția de președinte al Consiliului General Județean în 1905

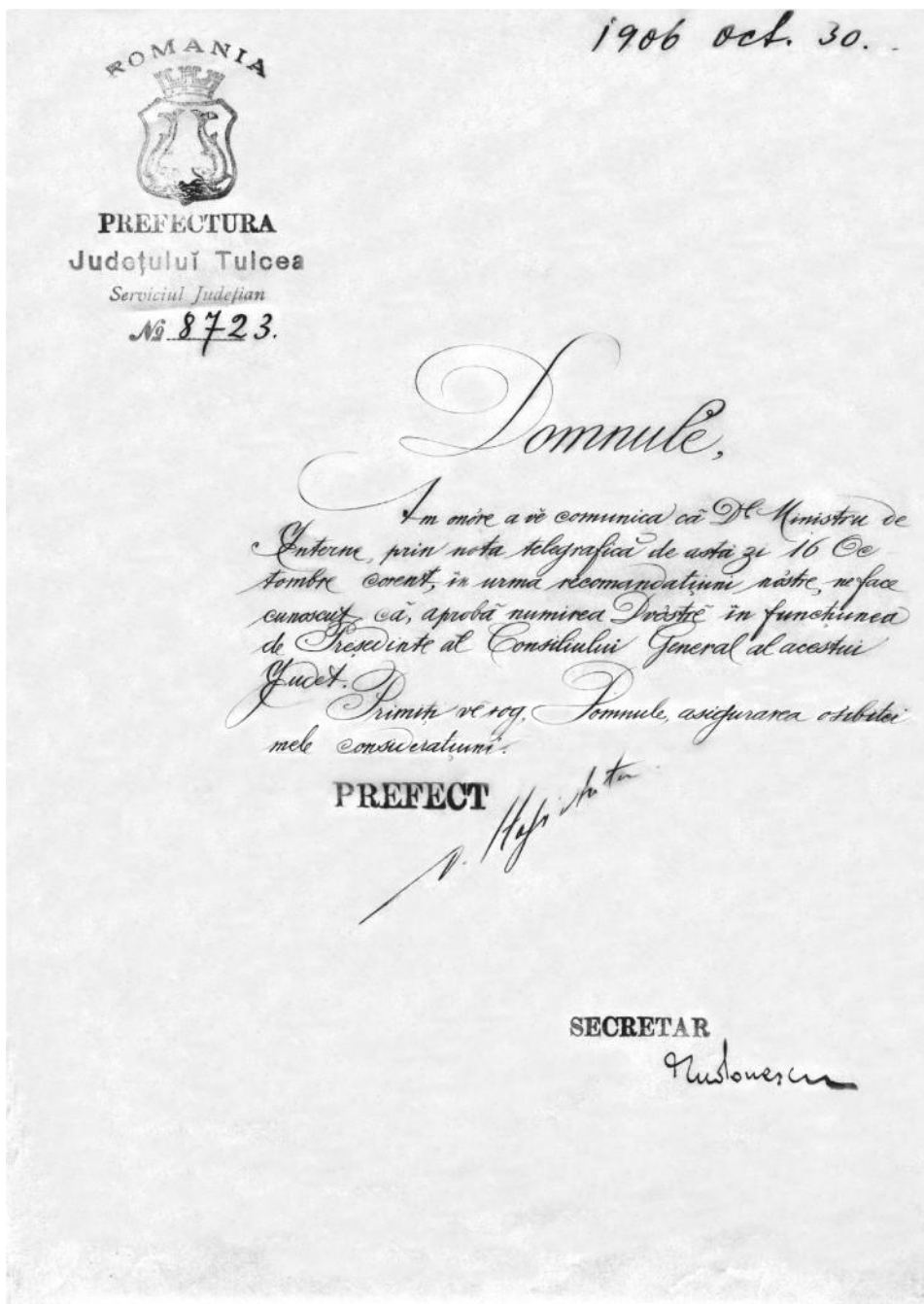

Fig. 18. Numirea în funcția de președinte al Consiliului General Județean în 1906

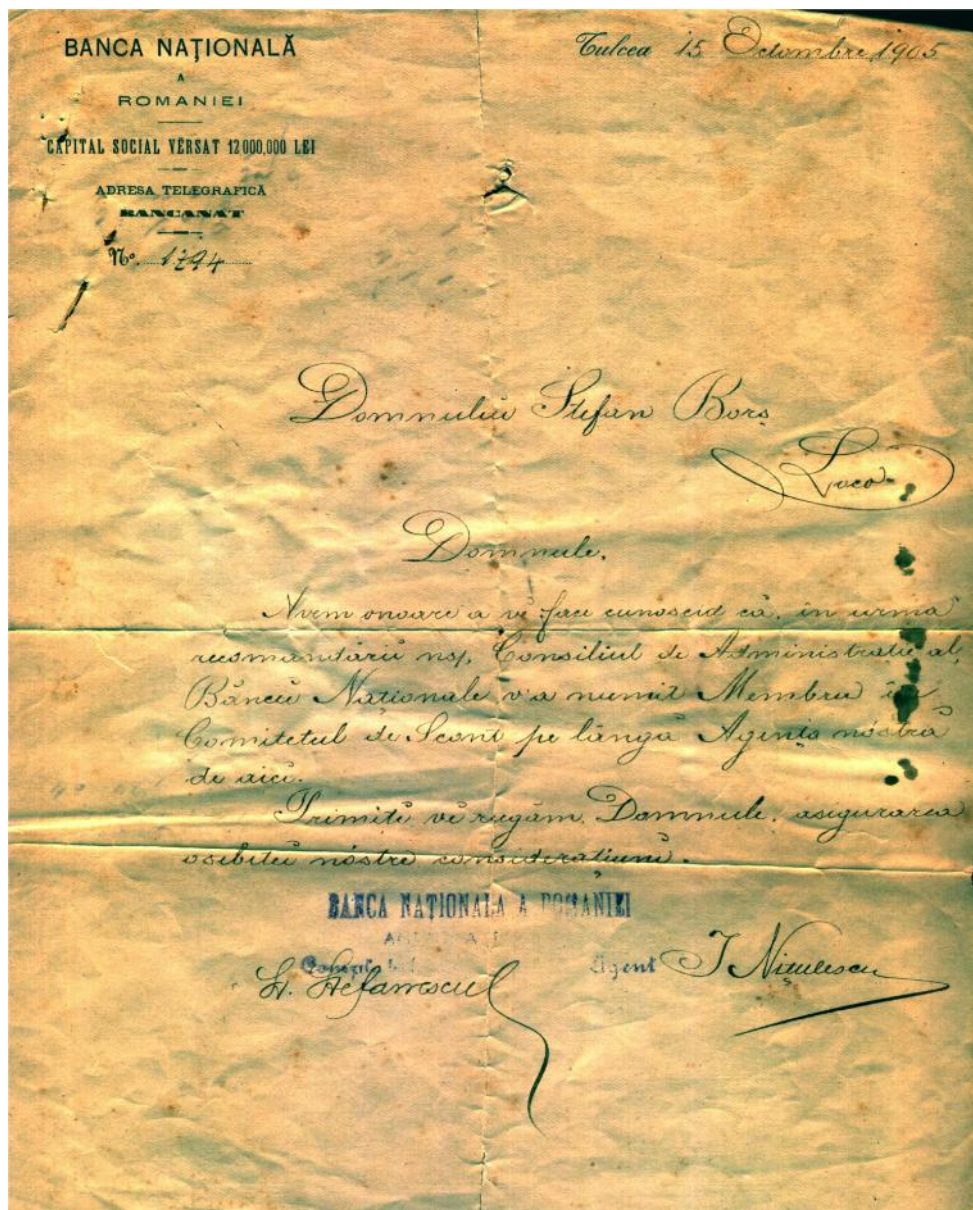

Fig. 19. Numirea ca membru în Comitetul de Scont al Băncii Naționale – filiala Tulcea

În ceea ce privește activitatea politică, Ștefan Borș s-a înscris în Partidul Conservator, devenind pentru o scurtă perioadă șeful organizației locale și membru al Comitetului executiv al partidului. Alexandru Marghiloman confirma, printr-o scrisoare, constituirea, în 1910, a Clubului

Conservator și alegerea unui Comitet diriguitor, al cărui președinte executiv a devenit Ștefan Borș⁵¹.

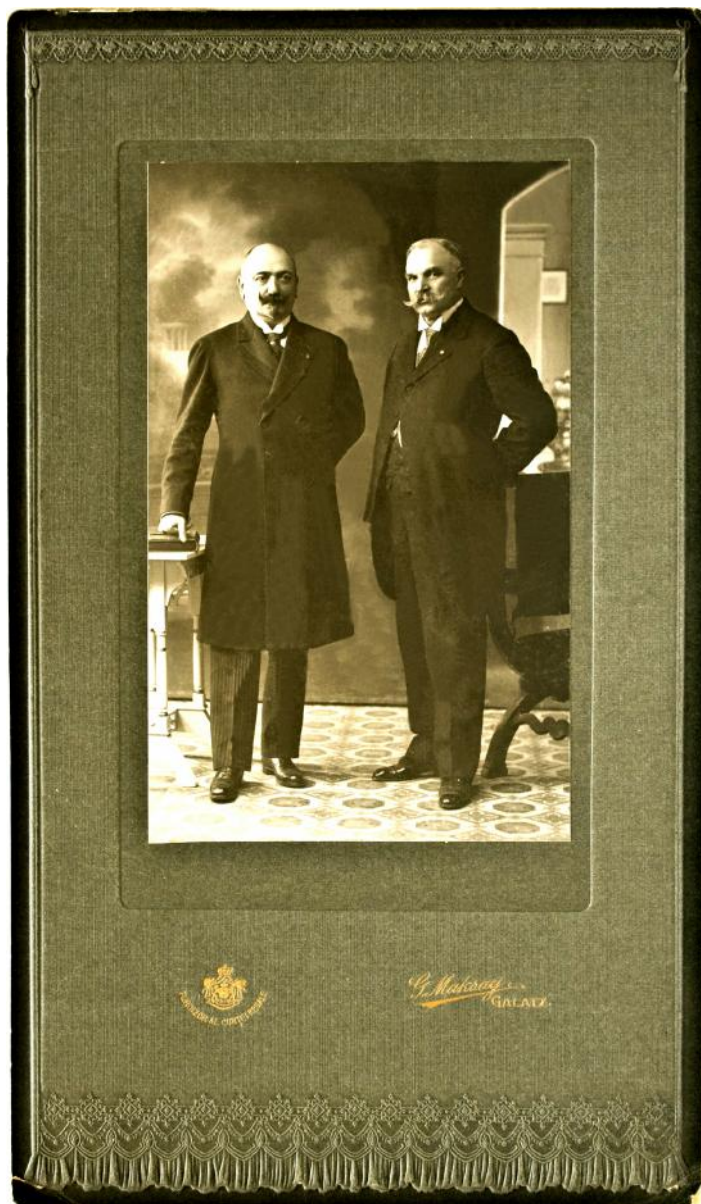

Fig. 20. Senatorul Borș împreună cu Al. Marghiloman

⁵¹ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Edit. Ex Ponto, Constanța, 1998, p. 378.

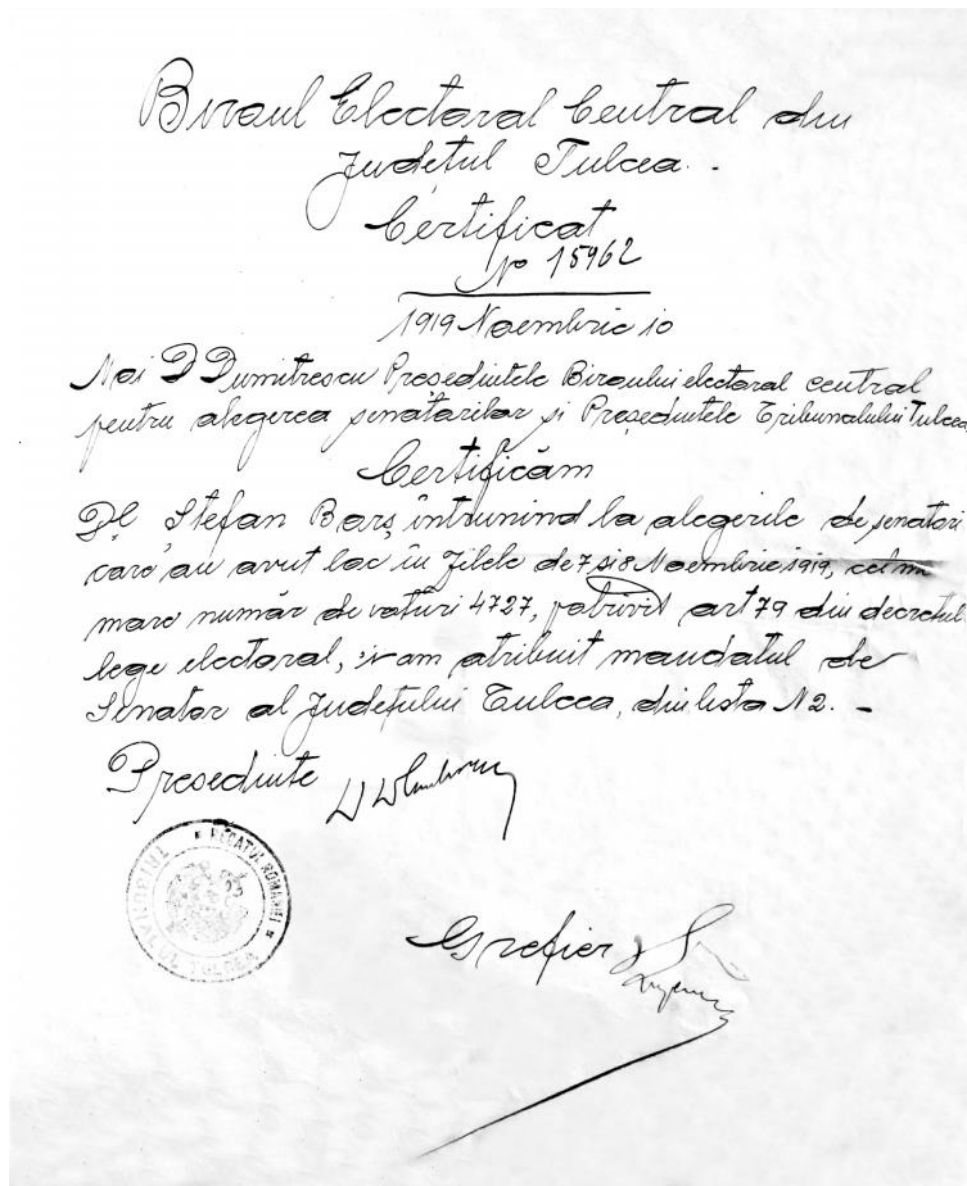

Fig. 21. Certificatul de atribuire a mandatului de senator în 1919

Ales în parlamentul țării, ca deputat și senator⁵², a apărut cu demnitate interesele dobrogenilor, bucurându-se de respectul și aprecierea acestora. Semnificativă în acest sens este comunicarea pe care o face ministrului de externe în ședința Camerei Deputaților din 24 octombrie 1918:

„O serie de motive mă îndreptățeste a face și eu, în calitate de dobrogean și deputat, o comunicare d-lui Ministru de Externe, rugându-l să bine voiască a lămuri care este situațiunea actuală a Dobrogei:

Primul motiv este următorul:

I. În *Ecoul Bulgariei*, No 1523 din 26 Octobre curent, sub Articolul „Pentru Dobrogea”, Comitetul Executiv al Primei Adunări Naționale regională publica un memoriu, pe care l-a adus la cunoștință guvernelor statelor neutre și beligerante, iar d-l Murphi, însărcinatul de afaceri al Statelor Unite, a fost rugat să facă să parvină d-lui Președinte al Statelor Unite rezoluțiunea congresului național de la Babadag, din 23 Septembre curent, care a hotărât ca întreaga Dobrogea să intre în granițele Bulgariei, opunându-se cu arma la mână contra acelor care impune din nou dominațiunea română.

II. În gazeta Bucureștilor, a apărut un articol de mulțumire către însărcinatul de afaceri al Americii, d-l Murphi, - ca și când ar fi un fapt îndeplinit - din partea comitetului executiv al consiliului național al Dobrogei, referindu-se la o pretinsă deciziune din partea Antantei, ca Dobrogea să rămâie în stăpânirea bulgară până la conferința generală de pace.

Aceste două surse de informațiuni coroborează și cu starea de fapt actuală, căci trupele bulgare nu se retrag din Dobrogea, așa cum au făcut – respectând condițiile armistițiului încheiat – retrăgându-se din teritoriile grecești și serbești.

Pe de altă parte declarația Excelenței sale d-l Wopika, însărcinatul de afaceri al Americii la Serbările din Chișinău, în ziua de 22 Octobre, care asigura România că se vor îndeplini toate aspirațiunile naționale ale românilor, ne face să credem că o lămurire categorică se impune și din partea Guvernului în chestiunea Dobrogei, ținându-se seama că sute de mii de dobrogeni români stau azi departe de căminurile lor, îngroziți de furia celor cari reclamă drepturi asupra Dobrogei, și așteaptă cu nerăbdare ora repatrierii lor pe pământul sfânt al părinților lor stăpânit tot de auna de români prin atâtea sacrificii și jertfe de sânge.

Nu ar fi nici umanitar, nici drept și nici la înălțimea sacrificiilor făcute de armata română și de români în acest război, ca populațiunea dobrogeană să continue a pribegi risipită pe întreg teritoriul României și Basarabiei, pe când foștii noștri inamici ocupă fără nici un drept istoric teritoriul românesc

⁵² ICEM Tulcea ...doc. C 3780, C 3779.

din dreapta Dunării. Earna se apropie și ori ce întârziere pentru repatrierea dobrogenilor ar constitui un îngrozitor dezastru, care ar decima populațiunea nevinovată de foame, miserie și boli”⁵³.

La 7 iunie 1928, când se proiectau serbările realipirii Dobrogei la statul român, Ștefan Borș avea să se stingă din viață și, după ultima sa dorință, a fost înmormântat la Tulcea. Ziarul „Oglinda Tulcei” din 11 iunie 1928 referindu-se la acest eveniment scria: „Ștefan Borș a fost un suflet de mare român care nu s-a dat îndărăt de la nici o acțiune când era vorba de a fi în serviciul cauzei dobrogenilor și al Dobrogei, pământ care i-a devenit iubit, legându-și de el toată viața prin muncă și cinste exemplară.”

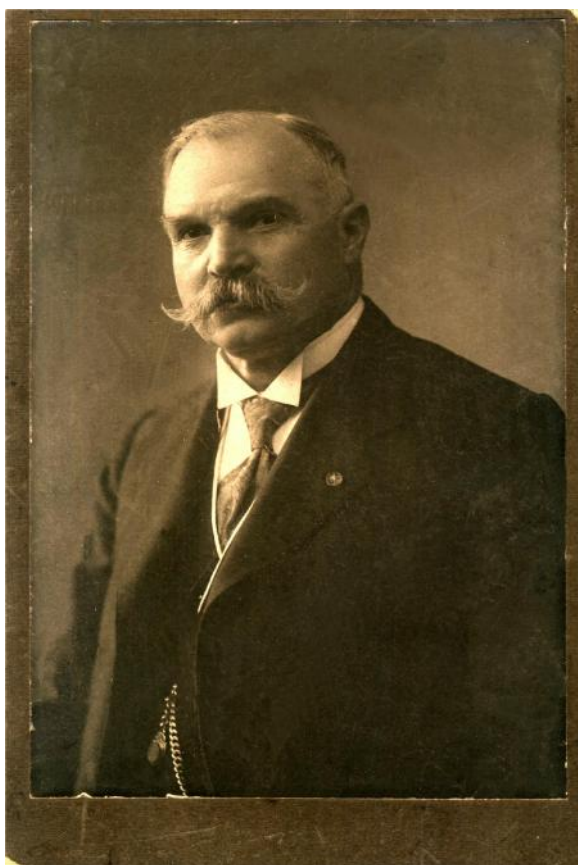

Fig. 22. Ștefan Borș, senator

⁵³ Idem... doc. C 3770.

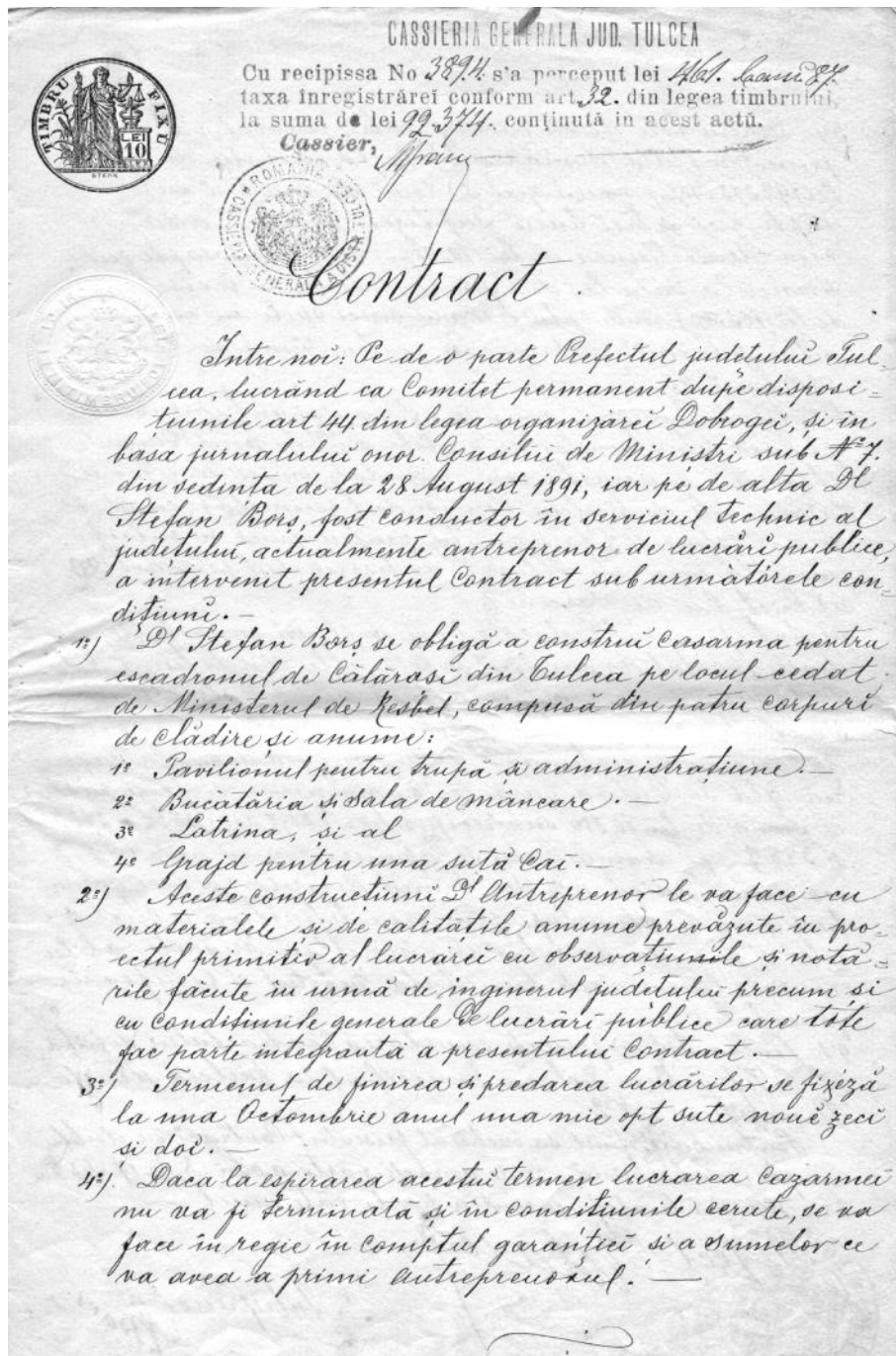

Fig. 23a. Contractul pentru construcția cazărni pentru Escadronul de călărași

5^a) Pentru toate aceste lucrări antreprenorul va primi ca plată suma rezultată la licitație de lei (92.373,75%) nouăzeci și două de mii trei sute șaptezeci și trei bani șaptezeci și cinci, adică prin deducțiunea de lei (10.75%) zece bani șaptezeci și cinci la suta lei din suma totală a Preștelor de lei (103.500) una sută trei mii cinci sute în care intra și lucrări neprevăzute pentru suma de lei 5819 bani 46. —

6^a) Plata sumei de mai sus se va da antreprenorului pe baza situațiilor ce va libera D^l Inginer Diriginte al lucrării și aceasta prin mandate emise asupra Casieriei Glă de Călcești din fondul zezimelor, când i se va reține 10% ca garanție pentru anul de întreținere la care este obligat antreprenorul prin art. 80. al Contractului de sarcină. —

7^a) Antreprenorul declară că are deplină cunoștință de dispozițiile Contractului și cele alte condiții relative, și că se va conforma fără nici o restricție. —

8^a) Pentru respectarea condițiilor acestui Contract și lucrarea în chestiune D^l Antreprenor a depus la Casieria Glă de Călcești garanție în numerar și efecte publice suma de lei 10.350. sub receiptele N° 2097, 2098, 3762 și 3763 și 3859 pe seama Casei de Depuneri, consemnându-i și economice, adică 10% din suma devizelor și care garanție i se va restitui după primirea definitivă a lucrărilor și în urma avizului inginerului Diriginte al lucrării, că lucrarea este terminată în totul și conform proiectului. —

9^a) Pentru tot ce privește executarea Contractului de față D^l Ștefan Boș declară domiciliul în Călcești strada Revoluției N° 2. —

Pentru care sînt să încheiat prezentul Contract în dublu exemplar subscrind și de ambele părți: asta și la 17 septembrie 1891 și a luat fie care din părți câte unul. —

Prefect. *W. W. W.*

Antreprenor *Boș*

Fig. 23b. Contractul pentru construcția cazărni pentru Escadronul de călărași

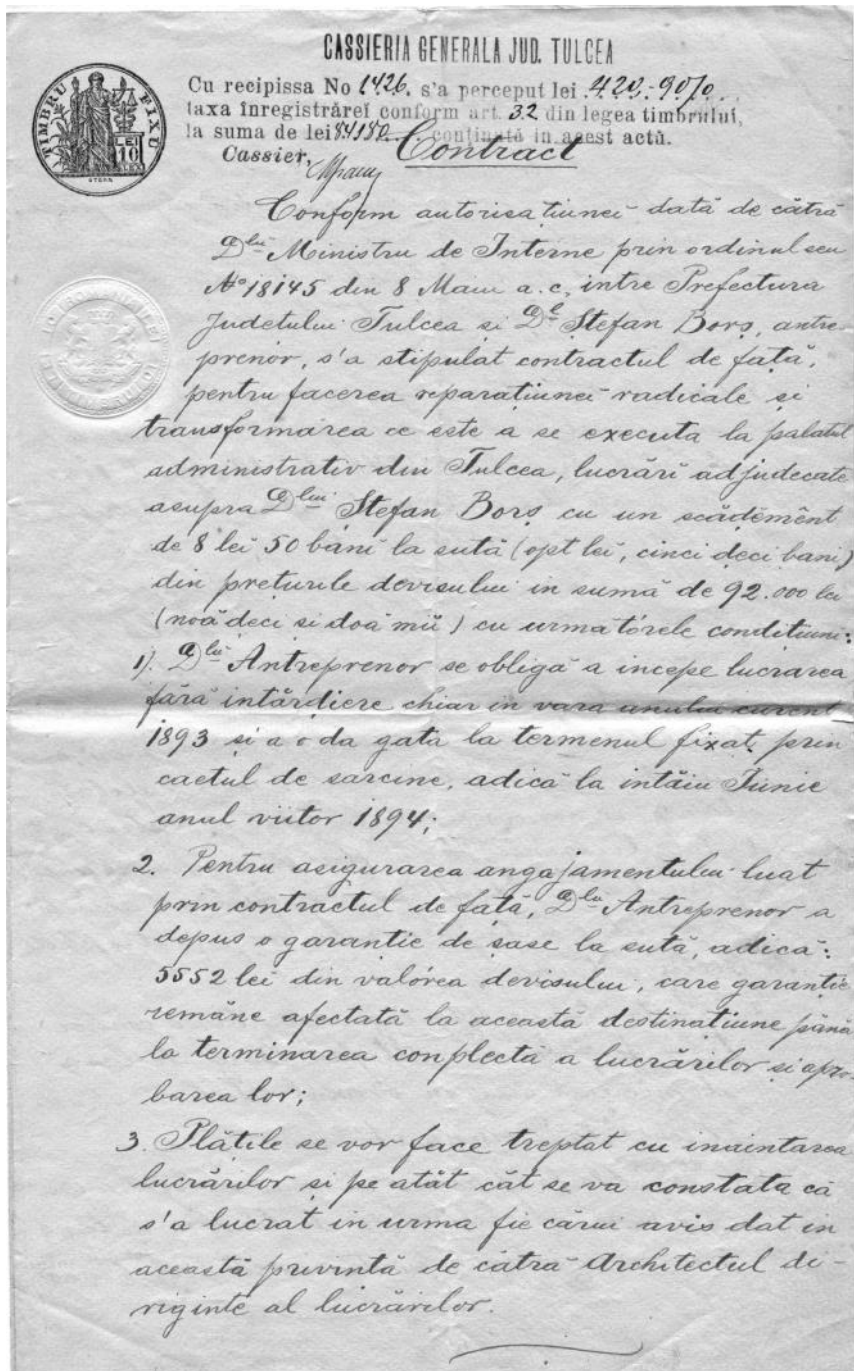

Fig. 24. Prima foaie din Contractul pentru lucrările de construcții la Palatul Administrativ

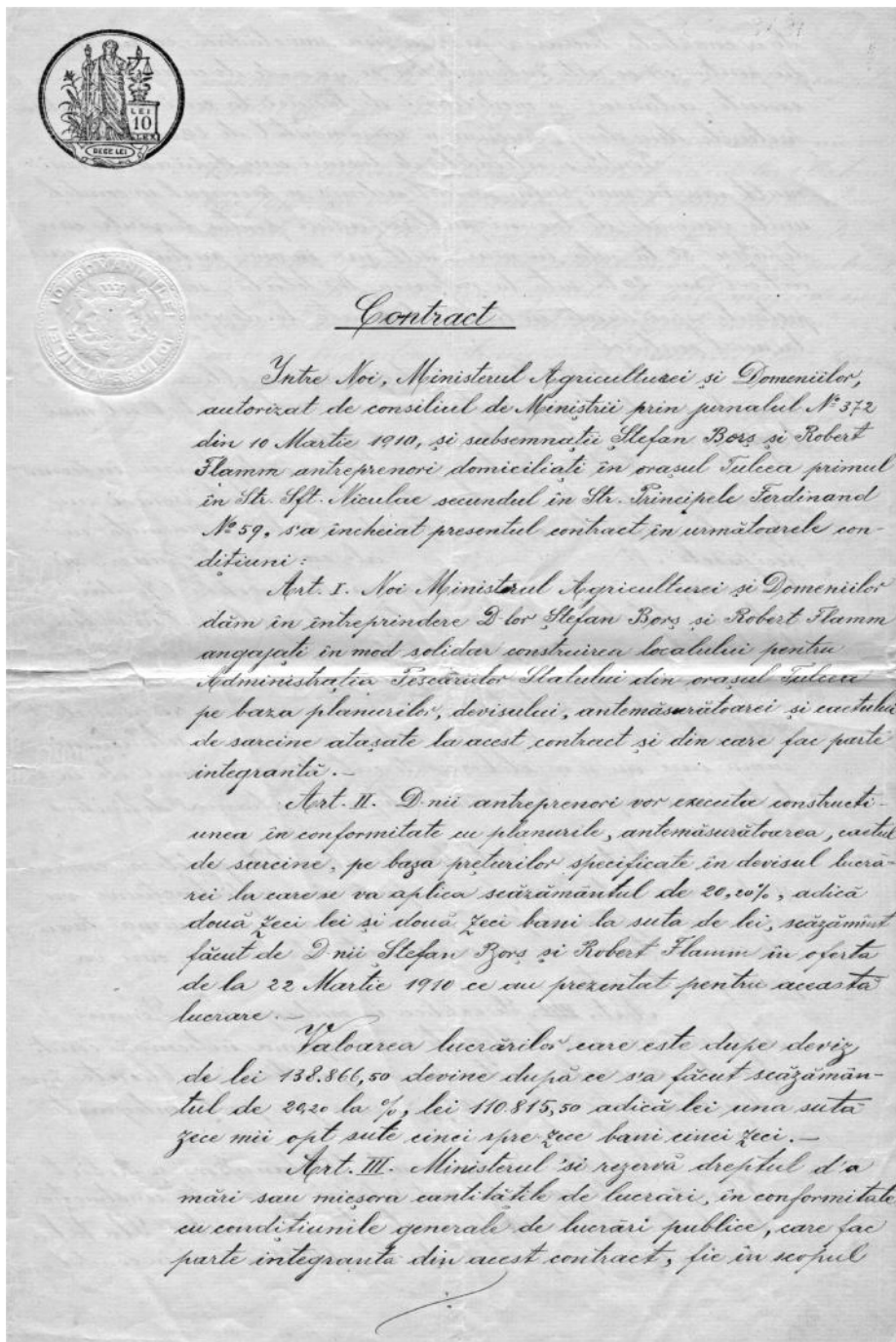

Fig. 25a. Contractul pentru construcția clădirii Administrației Pescărilor Statului

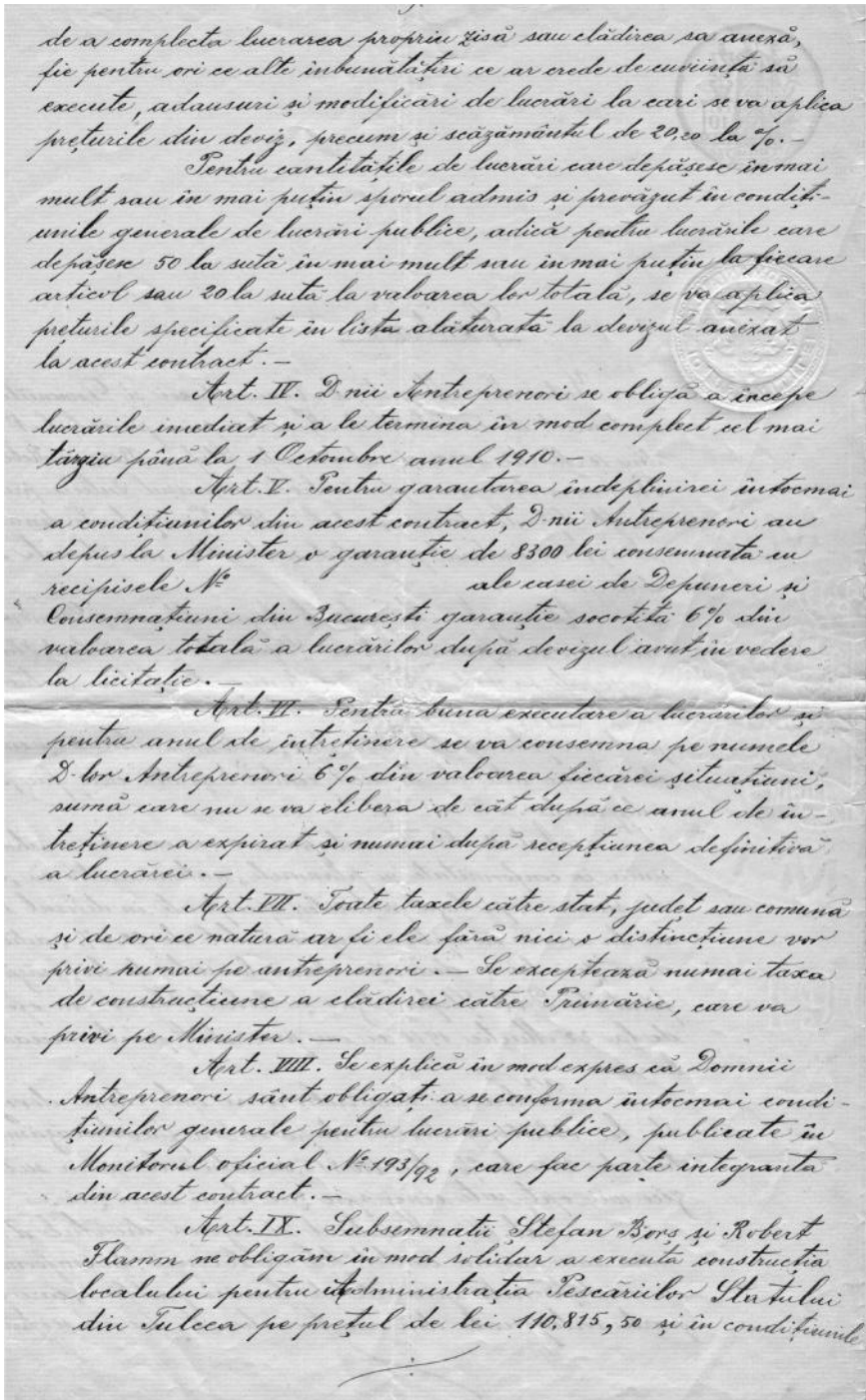

Fig. 25b. Contractul pentru construcția clădirii Administrației Pescărilor Statului

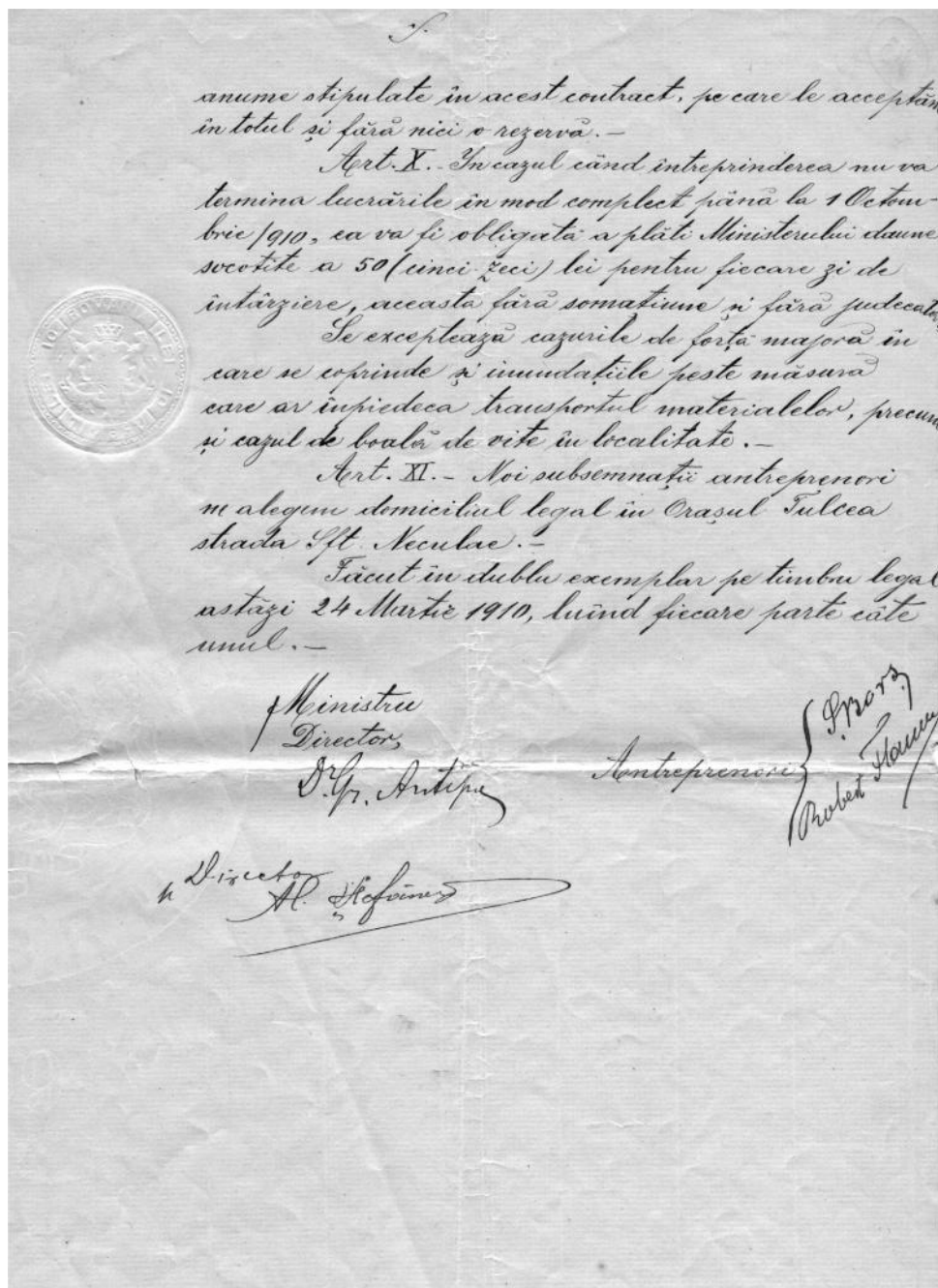

Fig. 25c. Contractul pentru construcția clădirii Administrației Pescărilor Statului